

A paradigmaváltás indoklása egy mérés-értékelési keretrendszer-javaslat megfogalmazása

Baráth Szabolcs

A tanodák működését az elmúlt 20 esztendőben többnyire az iskolák működéséhez hasonlították, ebből kifolyólag mérését és értékelését szintén az oktatási rendszerhez igazították. Így a tanodák működési minőségét sok esetben az oktatási rendszerben részt vevő tanulók iskolai előmenetele alapján határozták meg.

Azonban az elmúlt 20 év tapasztalata igazolta, hogy a tanodák számára az oktatási rendszertől *eltérő* mérési és értékelési szempontok váltak szükségessé. Ugyanis olyan iskolai rendszeren kívüli tevékenységtípusok jelentek meg a tanodák életében, amelyeket a 2000-es évek elején még alig lehetett látni, mára azonban természetesnek számítanak. Ezen tevékenységek sokszor túlmutatnak az iskola eredményességének világán. Olyan tevékenységekről van szó, amelyek közvetlenül nem befolyásolják az iskolai sikerességet, azonban közvetve hatást gyakorolnak arra, emellett közvetlenül hatnak a társadalmi integrációra, az egyén és környezete változására. Ezt a hatást eddig nehezen tudták megjeleníteni, kommunikálhatóvá tenni a tanodák a társadalom és saját maguk számára egyaránt. Emellett saját belső protokoll sem létezett/létezik, ami mutatná a tanodai tevékenység hasznosulását. Sok tanoda szembesül azzal a helyzettel, hogy „csak” érzi az adott településen működő tanodájának értelmét, hasznát, de nem rendelkezik olyan mutatókkal, amelyek ezt kifelé és befelé is meggyőzően mutatnák. Eleve a folyamatok iránya sem látszik sokszor. Ez azt jelenti, hogy nehezen látható egy adott tanodai tevékenységről, hogy az *hogyan* és *milyen* mértékben hat az adott tanodai fiatalra. Ugyancsak komoly probléma, hogy a tanoda nem képes megjelentetni magát a társadalom számára, ugyanis nem rendelkezik azokkal a mérés-értékelési eszközökkel, amelyek a *valós hasznosulást* lennének képesek mutatni. Ennek hiányában nehezen tudja a társadalom, hogy miért fontos működtetni egy tanodai rendszert, amikor létezik például egész napos iskola vagy iskolaothonos oktatás is.

Ahhoz, hogy társadalmi, gazdasági, szociális és oktatási szempontból látni lehessen a tanodák működésének érvényességét, hasznosságát, az *egész* tanodai tevékenység-halmazt górcső alá kell vonni. Meg kell vizsgálni, mely tevékenységek jelenhetnek meg új mérési és értékelési tárgyként, ugyanis számos olyan tevékenység van jelen a tanodák életében, amelynek társadalmi haszna vitathatatlan, azonban mérhetősége és értékelése még nem kidolgozott.

Tehát olyan eszközökre van szükségünk, amelyek érzékenyek a tanodák sokszínűségére, egyediségére és a tanodadefinícióban szereplő kánonra. Fontos kihangsúlyozni, hogy NEM az iskolai teljesítményhez szükséges kompetenciák mérését, értékelését törekszik felváltani ez a javaslatcsomag, hanem a *valós tanodai* tevékenységek széles spektrumát szeretné láttatni, kibővíve így az eddig meglévő mérőeszközöket.

A *tanodai folyamat* monitorozásának bemutatásával célunk, hogy a felkínált kognitív képességek mérési és értékelési lehetőségein túl magát a tanodai tevékenységeket is láthatóvá tegyük. Ezáltal a *valós* folyamatok mérésének és értékelésének lehetőségei válnak

reálissá, feloldva olyan látszólagos ellentmondásokat, amelyekkel több tanoda is találkozhatott az elmúlt esztendőekben, miszerint nem tudta egy adott gyermek, fiatal „eredményességét” a meglévő eszközökkel bizonyítani annak ellenére, hogy a tanodában valós fejlesztő tevékenységekben vett részt. Ez azt jelenti, hogy a folyamat monitorozása akkor is mond valamit a tanoda működéséről és a gyermek, fiatal fejlődéséről, ha adott esetben a fiatal életében hagyományos kompetenciák fejlődése terén releváns elmozdulás éppen nem érzékelhető egy adott időintervallumban. Minthogy a fejlődés nem egyenes irányú, előre megjósolható folyamat (Molnár és Csapó, 2003) szükség van a folyamat közben lezajló változók megmutatására is. A folyamatok monitorozása és értékelése lehetőséget nyújt, hogy megjelentessünk olyan *tényezőket*, amelyek eddig nem kaptak hangsúlyt. A bemutatandó naplózás során például a *különböző szintezések* képesek ezeket a finom *változásokat* megmutatni. Így olyan folyamatok válhatnak láthatóvá magunk és a tanoda világát csak kívülről szemlélők számára, amelyek eddig nem voltak láthatók.

Javaslatcsomagunk törekszik arra, hogy bemutassa azokat a tanodai mérés-értékeléshez kapcsolódó dilemmákat is, amelyekkel az elmúlt 20 esztendőben tanodamegvalósítók találkozhattak. Ezen dilemmák mentén teszünk továbbá javaslatokat azon mérőeszközök tanodai használatára, amelyek kánonszerűen beépültek a magyar közoktatásba. Kognitív területek és társas képességek tanodai mérés-értékelésének keretrendszerét kínáljuk fel. Célunk, hogy ezen keretrendszer segítséget nyújtson a tanodamegvalósítók számára, hogy képesek legyenek elindulni saját mérési és értékelési rendszerük kidolgozása felé. Így egységes keretrendszerben jelenik meg a sokszínű és egyedi tanodai mérés és értékelés.

A tanodák hosszú távú működését akkor sikerül garantálni, ha képes a tanodamozgalom eredményeit felmutatni vagy pontos válaszokat megfogalmazni arra vonatkozóan, hogy miért kell működni a tanodáknak, amikor rendelkezésre áll például az egész napos iskola. Szükség van a tanodában kialakult tevékenységtípusok – erre már van több mint 20 év tapasztalat – leírására és mérhetőségük, értékelhetőségük megvizsgálására.

Ez a dokumentum pusztán alapja kíván lenni egy mérési-értékelési kultúraváltásnak. A valódi, markáns változás hosszú folyamat, ami nem valósulhat meg szigetszerű jó gyakorlatokkal, szükség van a szakmai együttgondolkodásra, a közös munkára. Ennek az anyagnak a felhasználása, továbbgondolása feltételekhez kötött. Olyan feltételekhez, amelyek nélkül nem egy nyelvet beszélünk, ami pedig elengedhetetlen a közös munkához. Az egyik ilyen feltétel, hogy ugyanazt gondoljuk a tanodákról. Definíciónk szerint *a tanoda nem kormányzati szervezet által működtetett, helyi sajátosságokra, a gyermekek, fiatalok önkéntes részvételére és egyéni szükségleteire építő, független infrastruktúrával rendelkező közösségi színtér. A személyiségfejlődés egészét szem előtt tartó komplex szolgáltatást nyújt, amit az oktatási rendszerben nem megfelelően elismert, a társadalmi perifériára szoruló gyermekek és fiatalok nem érhetnek el.* A másik pedig annak elfogadása, hogy a tanoda tevékenységeiből kell kiindulnia a mérési-értékelési rendszernek, nem az iskolai mérési-értékelési kánonból.

Irodalom

Molnár Gyöngyvér és Csapó Benő (2003): A képességek fejlődésének logisztikus modellje. *Iskolakultúra*, 23. sz. 57–69.